
PRESENTACIÓ

En el marc del Primer Congrés Internacional de la Llengua Catalana, celebrat l'any 1906, Pompeu Fabra presentà una esmena a la ponència titulada «La preposició *a* en l'acusatiu» que havia fet Costa i Llobera. En aquesta ponència, mossèn Costa i Llobera, seguint la línia que defensava a l'època també mossèn Alcover, havia afirmat que

l'ús de la preposició a en l'acusatiu (quan se tracta de persona, nom propi o personificació) pertany únicament al castellà; constitueix una anomalia [èmfasi nostre], confonent dues relacions tant distintes com les del datiu y l'acusatiu; finalment és contrari a la tradició llegítima de la llengua catalana: per tot lo qual no s'hi pot admetre més

Pompeu Fabra, però, volgué mostrar el seu desacord amb aquestes afirmacions (1908 [2010]: núm. 865):

La preposició a ha d'emplearse davant dels pronoms personals tònic [...] i en alguns altres casos. No's pot considerar el seu ús en l'acusatiu com un castellanisme, sinó que'l castellà hi ha donat una major extensió que les altres llengües, ja que's troven aplicacions de la a en els dialectes d'Itàlia com el sicilià, calabrès i romà; se trova aplicat en la Engadina y en el llenguatge rumanès parlat en les boques del Danubi.

El caràcter panromànic del complement directe preposicional a què fa referència Fabra en aquest fragment ve, justament, molt a tomb per iniciar la presentació del número especial que teniu a les mans. Efectivament, el conjunt de treballs que segueixen són representatius del que ocorre en bona part dels racons de la Romània al·ludits per Fabra ja a principis del segle xx.

En primer lloc, l'article de Pineda presenta una panoràmica de l'acusatiu preposicional en la nostra llengua, amb una visió que abasta des del vessant diacrònic del fenomen —amb una atenció especial a analitzar si la influència forana de l'espanyol ha estat més o menys rellevant per al desenvolupament d'aquest fenomen— fins a l'abast que té actualment en cadascun dels dialectes catalans (central, balear, nord-

occidental, valencià, rossellonès, alguerès) —a partir d'un estudi pioner amb més de 400 parlants nadius entrevistats individualment. Les dades dels treballs de Pineda, tant diacròniques com sincròniques, apunten que l'evolució de l'acusatiu preposicional en català segueix les jerarquies de prominència d'animacitat i definitud que regulen el fenomen en el conjunt de les llengües del món, en el sentit que la marca és més probable que aparegui davant d'objectes directes molt prominents quant a l'animacitat i la definitud (per exemple, pronoms personals, noms propis de persona, sintagmes nominals definits humans, etc. per oposició a objectes inanimats o indefinits). Alhora, el tipus lèxic de verb sembla que també té una influència destacable en la determinació de l'ús de l'acusatiu preposicional en català (a tall d'exemple, en el macroestudi dialectal, són molt més nombrosos els parlants que produeixen una oració com *He saludat a la Maria* que no pas una oració com *He vist la Maria*). Finalment, la tensió entre gramàtica prescriptiva i ús de la llengua, evident en el fenomen que ens ocupa, és tractada també en el treball de Pineda.

A continuació, l'article de Ledgeway ofereix una visió panoràmica sobre l'acusatiu preposicional en el conjunt dels dialectes italians meridionals. Un aspecte essencial que mostra aquest treball és que l'abundant variació que trobem en la distribució de l'acusatiu preposicional en aquests parlars no és pas aleatòria, sinó que respon a un seguit de paràmetres estructurats que, entre d'altres, tenen a veure amb: (a) la persona gramatical —es tracta de varietats dialectals en què l'acusatiu preposicional apareix amb pronoms de primera i segona persona (participants del discurs) però no amb pronoms (o sintagmes) de tercera persona—; (b) el caràcter nominal o pronominal de l'objecte directe —així, hi ha varietats en què l'acusatiu preposicional és sistemàtic amb els pronoms, però no amb els sintagmes nominals; de fet, el caràcter pronominal de l'objecte directe és un factor afavoridor de l'acusatiu preposicional en diverses llengües, i en el cas de les llengües romàniques els pronoms solen ser l'àmbit on el fenomen, diacrònicament, neix—; o (c) les propietats d'animacitat i de definitud que presenta l'objecte directe, relacionades amb les jerarquies de prominència a les quals fèiem referència suara. A més, el treball de Ledgeway apunta que aquests patrons de (micro)variació dialectal observats en l'actualitat en el conjunt de parlars meridionals d'Itàlia poden ser útils també per resseguir l'evolució del fenomen en l'eix diacrònic, fins i tot més enllà de les fronteres italianes.

Encara sense deixar Itàlia, i centrant-nos en la zona geogràfica que correspon al taló de la bota que representa aquella península, l'article d'Andriani ens convida a endinsar-nos en el funcionament de l'acusatiu preposicional a la regió de la Pulla. Cal destacar que l'estudi aporta dades dialectals noves procedents d'un qüestionari elaborat amb parlants nadius de la zona, i centrat en la definitud (i l'especificitat)

com a paràmetre rellevant en l'aparició de l'acusatiu preposicional. És ben sabut que, translingüísticament, els elements *més defnits i específics* tenen una major tendència a presentar la marca: en altres paraules, en la majoria de les llengües, un pronom personal o un nom propi tenen més números de presentar acusatiu preposicional que no pas un sintagma nominal indefinit, per exemple. Amb tot, cal tenir present que altres paràmetres, especialment el caràcter animat o inanimat de l'objecte directe, poden jugar un paper encara més essencial en la determinació de l'ús de l'acusatiu preposicional. El treball d'Andriani també té en compte altres factors, com ara la possible correlació entre absència d'article i presència de l'acusatiu preposicional, la qual, en el cas del català, sembla evident si ens fixem en els usos del valencià i el tortosí del tipus *He vist a Joan* i l'absoluta manca de naturalitat que per als parlants d'aquests dialectes tenen oracions com *He vist Joan*. Un darrer element que té en compte l'estudi d'Andriani és el concepte d'afectació de l'objecte directe respecte del verb, aspecte que, com veurem tot seguit, protagonitza el quart article del monogràfic: i és que, de nou, translingüísticament s'ha observat que els objectes més afectats (que acompanyen verbs com *matar*) són més proclius a presentar la marca.

L'article següent, de Romero Heredero i García García, ens trasllada de nou a la península Ibèrica i analitza un aspecte concret del fenomen en espanyol: la influència de l'afectació, un paràmetre rellevant per a diversos fenòmens lingüístics relacionats amb la transitivitat, com l'acusatiu preposicional. La correlació entre afectació i acusatiu preposicional s'ha investigat, en espanyol, especialment en el vessant diacrònic. En aquest context, el treball de Romero Heredero i García García presenta una recerca empírica procedent d'un qüestionari en línia elaborat amb parlants d'espanyol (europeu) actual. Els resultats de l'estudi confirmen, com vèiem suara, que quan hi ha una relació d'alta afectació entre el verb i l'objecte directe és més probable que hi aparegui l'acusatiu preposicional; en són exemples els objectes directes de verbs com *vencer*, *destronar* o *maltractar*. Ara bé, els autors observen també que amb alguns verbs que no denoten pas una afectació especial, com ara *oir* o *amar*, també hi ha una àmplia acceptació de l'acusatiu preposicional entre els enquestats. En aquest cas, el paràmetre rellevant és l'agentivitat. Ens referim al caràcter més o menys agentiu de l'objecte directe, això és, si descriu un referent que té diverses característiques pròpies dels agents (tals com el caràcter humà, la voluntat, la consciència...).

Finalment, amb el darrer article, d'Irimia, tornem a viatjar, però aquest cop fins a l'altre extrem de la Romània. El treball en qüestió ens ofereix una visió general de l'extensió i de les característiques de l'acusatiu preposicional en romanès, llengua que, dins l'àmbit romànic, té la particularitat de no emprar en aquests casos la preposició dativa *a* (com fan el català, les varietats italianes, l'espanyol, i tantes altres llengües i

varietats romàniques), sinó *pe* 'en'. L'article se centra en el romanès estàndard i repassa els principals contextos d'ús de l'acusatiu preposicional. Un dels aspectes interessants que s'hi destaquen és que, a diferència del que sol passar en les llengües romàniques (i en bona part dels centenars de llengües del món que tenen acusatiu preposicional), en romanès els factors més decisius que influeixen en l'aparició de la marca no sempre són l'animacitat i la definitud de l'objecte directe.

En definitiva, estem convençuts que els cinc articles suara descrits brinden, en conjunt, una visió panoràmica i panromànica —valgui el joc de paraules— excel·lent d'un dels fenòmens que més interès ha suscitat —i suscita encara— en la recerca lingüística.

ANNA PINEDA
Universitat de Barcelona
anna.pineda@ub.edu
ORCID 0000-0002-2810-9302